

ӨЗ БЕТИНШЕ ЖУМЫС

- *Ташкент мамлекетлик аграр университети Нөкис филиалы «Жер дүзиү хэм жер кадастры» талим бағдарының 2-курс студенткасы*

Зарекеева Сарбиназдың

Өзбетинше жумысы

2016-жыл

ARAL ARAL BOYI EKOLOGIYALIQ MASHQALALARI

1. Aral boyi ekologiyaliq mashqalalari. BMSH bas assambliyasi 48-50 sessiyasinda O'zbekstan Respublikasi Prezidentinin' shig'ip so'ylewi.

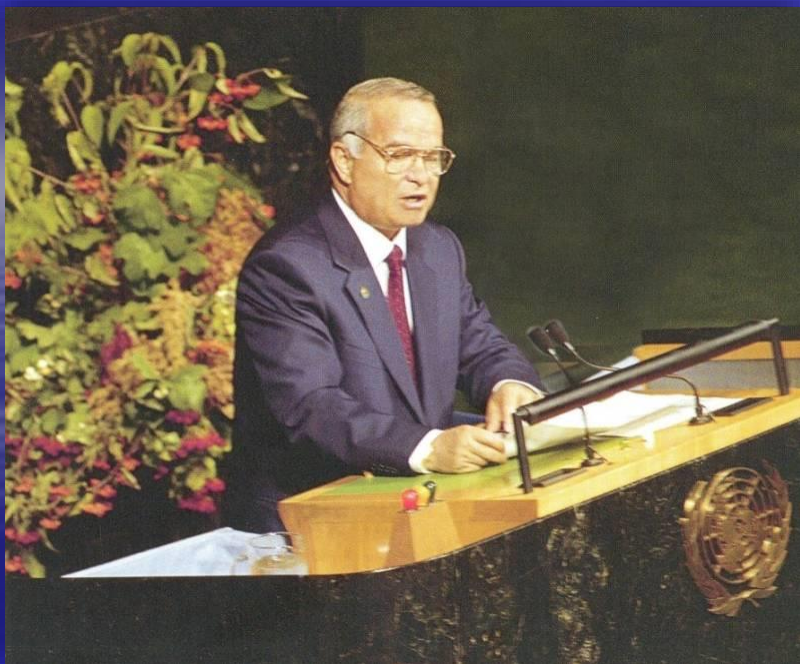
2. Ekologiyaliq mashqalalar ha'm degradatsiya

- Aral ha'm Aral boyi ekologiyaliq du'zlisi jag'dayi.
- Aral ha'm Aral boyi ekologiyaliq du'zilicin degradatsiyasi.
- Ekologiyaliq qa'wipsizlikke salinip atirg'an qa'wip.

3. Ekologiyaliq jag'dayi jaqsilaw boyinsha O'zbekstan Respublikasi ta'repinen islenip atirg'an is ilajlari.

- Ekologiyaliq siyosat ha'm xaliqaraliq qatnasi.
- Ekologiyaliq joybarlar ha'm onin' na'tiyjeligi.
- O'zbekstan ekologiyaliq ha'reketi.

4. Ekologiyaliq jag'daydi jaqsilaw boyinsha usinislar.

Aral mashqalasi – bul adamzat tariyxinda ushirasqan en' u'lken ekologiyaliq ha'm gumanitar apatshiliq bolip esaplanadi, ten'iz a'trapinda jasaytug'in bir neshe million adamlar onin' ta'siri astinda qalg'an.

Bizler bir neshe jil ishinde guasi bolg'anday jer ju'zinde en' u'lken suw saqlanatug'in hawz joq bolip ketkenine. Usi waqitqa shekem bir a'wlad ko'z aldinda pu'tin ten'iz joq bolip ketiw xali ushiraspag'an edi.

Aral keshe

1960-jilg'a shekem Aral ten'izi maydani 66,1 min' kv ten' bolg'an, suw ko'lemi 1083 kub km bolip ol A'miwda'riya ha'm sirda'riya esabinan tolg'an.

Ken' Aral boyi a'tirapinda bir neshs tu'rdegi hauwanlar jasag'an (копытных) — Buxara suwini, djeýran, taw eshkisi bul O'zbekstan Qizil kitabina kiritilgen. O'zbekstanda sayg'aqlar ustyurt tegisliginde ha'm Qaraqalpaqstan Respublikasinda jasadýdi. 1988-jilg'a sayg'aqlar sani 1,0 ml basti qurag'an.

Арал тенизинин қурыл динамикасы

1964 jil
maydan 66000 km²
-100%

2001 jil
maydan 21100 km²
- 32,0%

2009 jil
maydan 8900 km²
-13,5 %

1964 jildan 2009 jilg'a shekemgi Aral ten'izinin' ko'leminin' dinamikaliq o'zgerisi

kub km ko'lemi.

Aral bu'gin

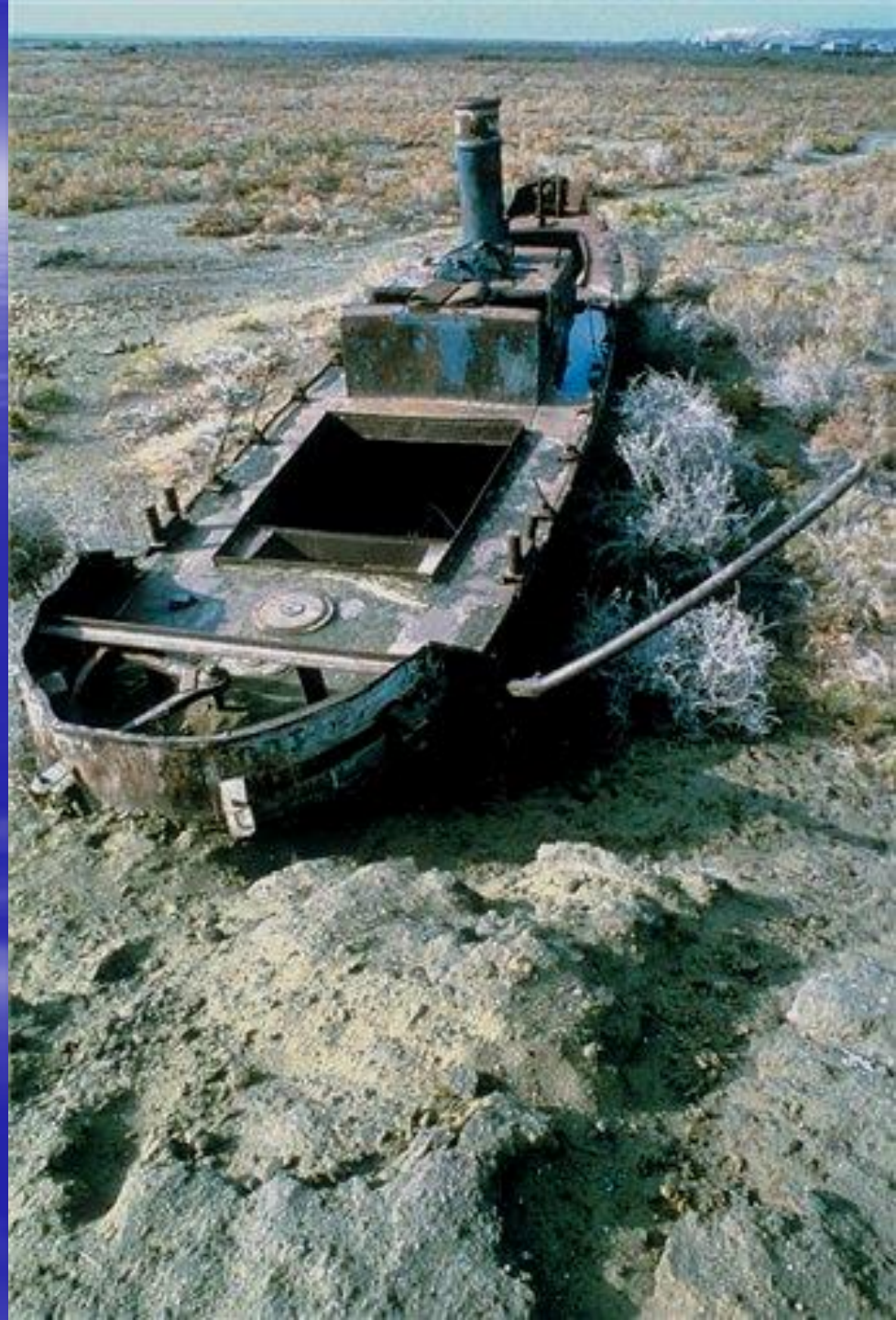

Ko'lemi 13 martege qisqartildi.
Maydani 7 ma'rtege qisqarg'an.
Suw ko'lemi 26 ma'rtege to'menledi.
Suw jag'asi bir neshe kilometrge uzaqladi.
Arqa ta'repinde duz mug'dari 120 g/l qurag'an, batis ta'repinde 280 g/l qurag'an.

Aral ten'izinin' qurg'awi

Aral ten'izinin' qurg'awi

Aral tan'izinin' quriwi.

Qurig'an ten'iz a'tirapinda u'lken qum menen duz aralasqan maydanlar payda bolg'an, tazadan Aral qum (пустыньясы) dep aralip onin' maydani 5,0 milliondi quraydi.

Waqit waqti menen ol jerde qumli ha'm duzli boranlar ko'teriledi, bir neshe ju'z kilometrlerge million tonna duz, shan' ha'm qumlardi ushirip tarqatpaqta.

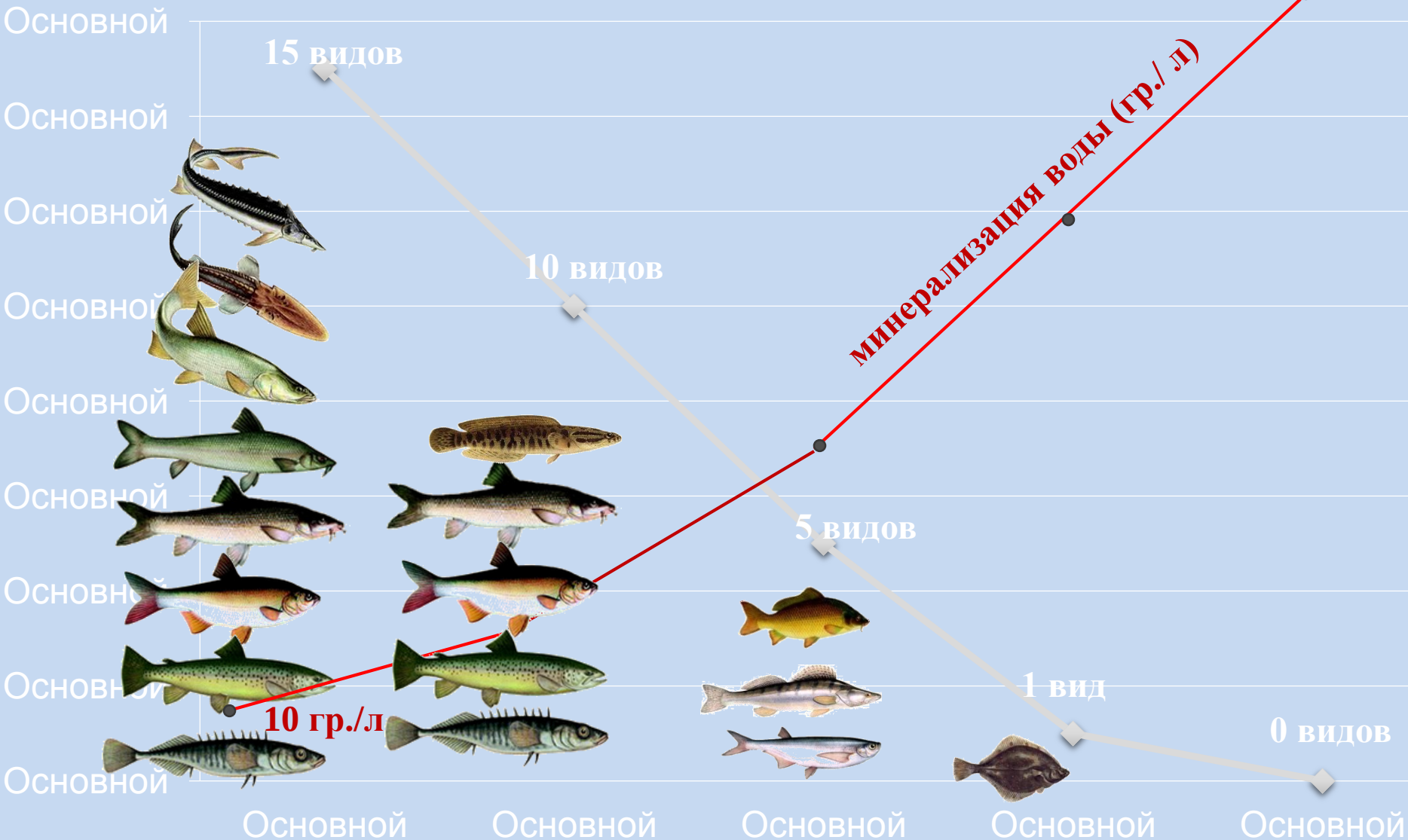

Duzlaniw
jaz 2009 jil

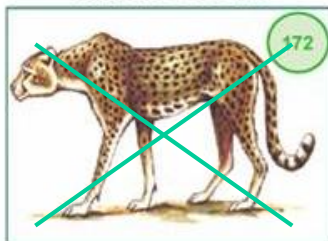

ОПУСТЫНИВАНИЕ

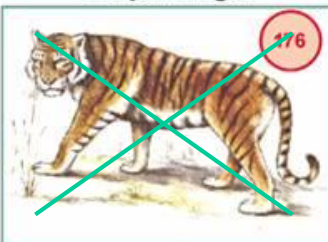
Добываемые промыслом виды рыб

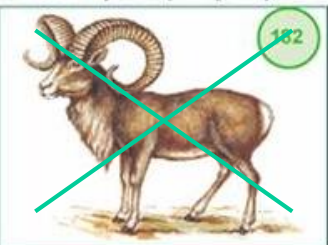
Asiatic Cheetah

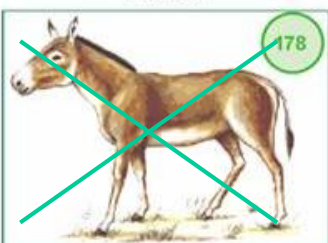
Caspian Tiger

Transcaspian (Ustyurt) Uria

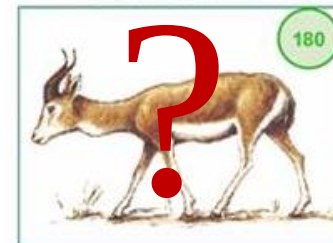
Kulan

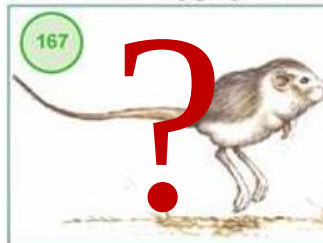
Brandt's Hedgehog
Hemiechinus hypomelas

Goitred Gazelle

Thick-tailed Pygmy Jerboa

Honey Badger (Ratel)

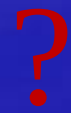
Turkmen Caracal (Desert Lynx)

Bactrian (Bukhara) Deer

 Jag'alip ketken

 Jog'aliw aldinda turg'an

Great white pelican Розовый пеликан

Ring-tailed Fish (Pallas) Eagle Орлан долгохвост

Dalmatian pelican Кудрявый пеликан

Marbled Teal Мраморный Чирок

Squacco Pond Heron Желтая цапля

Desert Monitor Серый варан

Jog'aliw aldinda turg'an

Lepidium subcordatum Botch. et Vved
Клоповник почтисердцевидный

Malocarpus crithmifolius
(қўнғир қумузум)
мякоплодник
критмолистный

Tulipa sogdiana Bunge
(Тюльпан согдианский)

✗ исчезли

Ковыль актавский
(оқтоғ чалови) *stipa*
aktaunesis Roshev

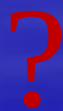
Salsola chiwensis
М.Рор Солянка
Хивинская

Tulipa buhseana
Тюльпан бузе

Euphorbia sclerocathium
Корон Молочай
твердобокальчатый

Jog'aliw aldinda turg'an

УСЫХАНИЕ ОЗЕР

Seksewil qalin' o'simlik

Konferentsiya juwmag'i Xaliqaraliq birlespelerde aral apatshilig'i boyinsha jan'a ko'rinisler ha'm tu'sinikler payda etedi, ha'm Orta aziya regioninda keskin sharalardi islep shig'iw xaliqtin' genofondin saqlaw, o'simlik ha'm haywanat du'nyasin qorg'aw boyinsha.

Aral ha'm aral boyi mashqalalarin sheshiw boyinsha orta aziyada 1993-jili Araldi qutqariw boyinsha fond du'zildi (XAKF), o'zinin' ishine aral ten'izinin' basseyini boyinsha bag'darlamani qamtip alg'an (ATBB-1-2)

2009 jili aprel ayinda o'tkerilgen XAKF bacshilarinin' ushirasiwinda O'zbekstan Prezidenti I.Karimov Aral ten'izi basseyni mashqalalarin sheshiw boyinsha 2011-2015 jillar ushin kontseptsiya usinis etti, og'an xaliq araliq birlespelerdi tartiw.

**Qaraqalpaqstan Respublikasında A'miwda'rya
jag'asında tog'ayzarlardi saqlaw ha'm qorg'aw
aymaqlarin bunnanda bilay bekkemkew.**

«Taza energiya» joybari.

Bul joybar Qaraqalpaqstan Respublikasinin' awilliq jerlerinde quyash energiyasidan a'melde paydalaniwdi o'z ishine aladi.

Aral ten'izi jag'asinda ha'm A'miwda'rya boyinda jergilikli suw saqlag'ishlardi sog'iw boyinsha «Bar sheshimlardi bahalaw ha'm jan'a izertlewlerdi a'melge asiriw, suwli ekodu'zilis landshaptin du'ziw Aral ten'izine A'miwda'rya ha'm Sirda'rya quyg'an jerinen» ha'zirgi waqitta bul joybar a'melge asirilmaqta.

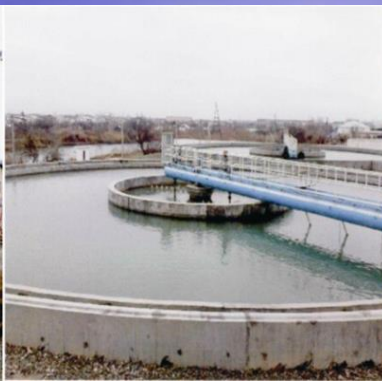
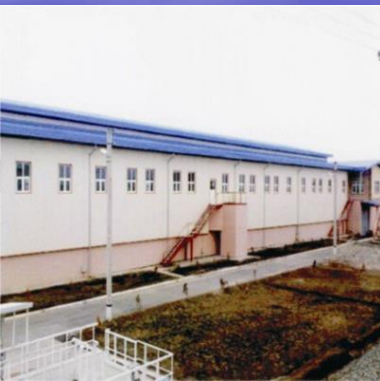
Qurig'an aral ten'izi ultaninda
tog'ayzarlardi tigiw.

Xaliqaraliq finans institutlar ja'rdeminde

Qaraqalpaqstanda suw dizimin rawajlandiriw.

- «Taza suw, tazaliq ha'm den-sawliq» boyinsha 26 joydar iske asqan.
- «Qaraqalpaqstan Respublikasi ha'm Xorezm oblasti aymag'in taza ishimlik suwi menen ta'miyinlew» joybari boyinsha a'melge asirildi.
- Frantsiya ma'mleketi ta'repinen 5 dana suw tazalag'ish u'skene ornatilg'an ha'r biri ku'nine 15 kub m quwatliqqa iye, bul is «Moynaq qalasi xalqin taza ishimlik suw menen ta'miyinlew». Joybari boyinsha islengen isler.
- XAKF ja'rdeminde 10 dana xlor ja'rdeminde suw tazalaytug'in u'skene ornatilg'an, bul «u'skenelerdi qayta ornatiw xlor ja'rdeminde» degen joybar menen islengen jumislar.

Ta'biyatti qorg'aw ha'm den sawliqti bekkemlew boyinsha birlestiriw maqsetinde ekoha'reket o'zinin' qatarina 220 Ma'mleketlik emes ha'm kommertsiyaliq emes sho'lkemlerdi biriktirgen.

Birinshi ma'rte jer ju'zlik
ta'jriybede Nizam shig'ariwshi
palatada 15 orin kvotag'a iye
boldi.

Diqqatlarin'iz ushin ra'hmet